

స్వామ్య కథ

గ్రంథకర్త :

జి. జాషువ కవి

తెలుగు పండితుడు

వినయకాండ

సర్వస్వోద్యమములు గ్రంథకరము
మరియు

అనందంబునఁ జలదమండలమునం

దాసీనవై, యన్నముం

బాసీయంబులు మాని, రాట్నమున

జ్యోత్స్నాసూత్రముల్ దీయు నె

వ్వా! నీ కవ్వయఁ జుట్టవక్కములు లే

రా! సంసయంబయ్యె నా

కా నీరేజవిరోధిలో. నలుపు నీ

వా? యిట్టియా? మట్టియా?

అంకితము

బాట! తల్లావ్రగ్గడాన్వహాయసుధాబ్ధి
 రాజు, శ్రీ సూర్యనారాయణాఖ్య
 సుకవిః గారాలసుతవై యుదయమంది
 సిరిగలవారి మందిరము సాచ్చి
 కనకంబుఁ బొమ్మలఁ గల్పవల్లీ కమ
 లాంబికలను కడుపార, గాంచి
 వ్యాధిగర్భంబునం దదృశ్యవై, స్వీయ
 కథ యెల్ల నొక స్వప్నకథ యొనర్చు
 శ్రీ సింగరాజు లక్ష్మీకళావతిదేవి!
 విధుమండలమున జీవించుచున్న

పృథ్వీనితను బోలి చింబింపవమ్మ
 శాశ్వతంబుగ, నీదు పంశంబునందు
 ననుఁగు విడ్డలయందు నీ కంకిత మిడు
 స్వప్నకథయందుఁ గృతి కథివత్ని వగుచు.

సహృదయులకు,

పోషించు చాతలు లేక వర్తమానయుగమున: గవితా
కళ నన్నగిల్లినది. “నితంకుశాః కవయః” అను సూక్తి కపా
ర్థములను కల్పించి, వ్యర్థరచనలు సేయు బుద్ధిమంతులు బచులు
జేరినారు. సమదృష్టి యువన్యాసవేదికల కాహుతియై పోవు
చున్నది. దుర్భరవార్షిద్రవ్యము కవుల నాశ్రయించుటంజేసి యుత్త
మకావ్యము లముద్రితములై మూలుగుచున్నవి. ధనవంతుల
వసిడిసంచుల కారణాంతరములకు ఖర్చుపెట్టబడు చున్నవి.
పరిస్థితు లెట్లున్నను రచనాకంఠానికి గుఱియగు నాకల మార
కుండక వ్యవస్థకథను వ్రసవించినది. ఇక్కావ్యమున ‘వ్యవస్థకథ,’
‘అనాథ’ యను రెండుకథలు కలవు. ఇందు మొదటిది సమగ్రము,
రెండవ దసమగ్రము. ఒకటి మూట గట్టబడినగాలి, యొకటి
సలసలగ్రాగి చిందిన కన్నీటిబిందువు. అసంపూర్ణమయిన ‘య
నాథ’కథ పాఠకులకు వింతగాఁ దోచవచ్చును. కాని, మనోగత
భావము సమగ్రముగా వ్యక్తికరింపబడినమీఁదటనాదృష్టికణ్ణాభ
సమగ్రము. ఇందువలన ననాథపురవీధులలో విడిచిపెట్టబడినది.
కావ్యశిల్పమునకన్న సఖిప్రాయప్రకటనమే నాపరమావధి. సహృ
దయులకు నాయుద్దేశము స్పష్టము. వారాదరించినఁ జాలును, నది
తెలులలో నాకుఁ బనిలేదు.

నా 'పిరదాసి' కావ్యమును తమతండ్రిగారికిఁ గృత
యిప్పించి, పితృణమును దీర్చికొన్న శ్రీ సింగరాజుమల్లపరాజు
రావుగారి కోర్కెపై వారి వ్రధమ ధర్మపత్నియుఁ గీర్తి మిగిల్చి
చన్న పతివ్రతాశిరోరత్నమునఁగ శ్రీ సింగరాజులక్ష్మీకళావతిదేవి
కీర్తకావ్యము నంకితము నేయుచున్నాను. ఆమెగారి యాత్మ
కును, కథానాయికల యాత్మలకును భగవంతుఁడు శాంతి
నెలకొల్పుఁగాక.

గ్రంథకర్త.

వాని చక్కదనము స్థిరపవలె నని
కలము నందికొంటి గౌతుకమున.

చ. అతడు, కికాకిక స్నగి, వి

యతల మెల్ల ధ్వనించిపోవ, స్వా
గతము కవీశ! ర మ్మిచటి

కాలువ గట్టున నున్న రత్నరం
జితమగు నస్మదీయ గృహ
సీమను నించుక విశ్రేమించి, నీ
కత వివరింపుమం చెదురు

గా నట చెంగురు లల్లలాడగళ.

క. కలయో! నిక్కువమో! యను

తలంపు చిత్తంబునందుఁ దభుకొత్తగ, భూ
తలమునఁ బడియెదనో యని

యులుకుచు, గగనమునఁ విరుగుచుంటి నతినితోక

మ. మొలిచెన్ తొక్కలు మూపునం బులకరిం

పుల్ దేహమం దెల్ల శో

భీలె, మాధుర్యములైన భావములతో

విస్వేధి బొన్నంగి పి

ట్టలతోఁ దేలికగాఁ జరించితి మఖండం

బైన వేగంబునక

దలపై ముత్యపుగతులట్లు గహము
ద్వారక బ్రహ్మచారిగఁ.

౭

గీ. గగనగంగమ్మ కవ్వలిగట్టునంద
దేవతలు స్నానమాడు నేవువార
రాజహంసల సాదముద్రలీ రహించు
నినుకతిన్నెల వ్రాలితి మిద్దజమును.

౮

ఉ. ప్రాస యేలకీ లల
నందితితోడ సనాతనపు నా
జాకుల కిక్కయైన యొక
సుందరసాధముఁ బొచ్చి చూచినా
మేకులు రాత్నముం గలుగు
వృద్ధవిలాసిని బాచుమంతయున్
జీకినదాని, నెడి నగి
షీనలిదంతపుఁ గట్టపీటపై.

ఉ. చూపులు పాడిపోయినవి
కోభిలు దేహకలుల్వ మెన్నఁజో
కోనము నేనె, యావనముఁ
గూకె నా యనునాడు బిడ్డలుం
బాపలు లేరహో! తుహిన
మండల మెన్నఁచు సొచ్చియున్నదో

యోపికమాత్రమే నిలిచి

యున్నది తోడయి ప్రసాదించునట్లుగా.

క. పదముల చప్పుడు విని మా

కెదురు నడచివచ్చి మధురహృదయంబున న

ప్పదిరేం డేసులకాలుని

పదనము ముద్దాడి విపుల వాత్సల్యమునగా.

గీ. తేరికొని చూచి పిలిచి, యాతిధ్యమిచ్చి

నాయనా రమ్మటంచుఁ జందనపుబీట

వయిచి భుజియింపుడని నాకు బాలకునకుఁ

దామరాకులలో నమ్మతంబు వోసె.

చ. ఎలమి సముద్రపుం జలుక

యీశ్వర కుంచియఁ బూని కాటిక

మ్మలభర మోవలేని జగి

మాలిన కర్ణము లూఁగియాడఁ గో

మలమగు జాజిపూవుల దు

మార మలంది చరించు లేతగా

డ్పు లొలయ వీచుచుండె నగు

మోమున సాదర వీక్షణంబులగా.

కం. ముసలమ్మ చేతియన్నము

మేనవుచు బాలకునితోడ మెలఁగుచు నేదో

న్యసనమునఁ జిక్కిమఱచితి
వసుంధరాతలము కెండుపదివాసరముల్.

౧౪

సీ. ముంజేత వడు వెన్నస్సనముద్దలనంటి
మింటిచుక్కలతోడ మేలమాడి
మొగలిపుప్పొడివర్షమును బోలు తొట్టచెన
పొగమంచు తెరల దోబూచులాడి
కటికిసంధ్యాగ్నిలోఁ గరంగిపోవని శ్రొత
స్వాతిమబ్బుగుతాలస్వారి జేసి
చదలేటిసీట మజ్జనమానుతెఱగంటి
రాచకన్నెలమీఁద నలు దువ్వి

ఆ. మంచువాలుచండవఱిమమండలమున
నిల్లు మఱచి తిరుగు పిల్లవానిఁ
గ్రమ్మరింప మూఁడు కాళుల ముసలమ్మ
తిరుగుచుండు నార! దినదినంబు.

౧౫

క. ముక్కున నూపిరి నిలిచిన
దిక్కు దెనయు లేని మునలితెఱవ నహనమున్
జక్కనిగుణంబుఁ గనుగొని
యక్కజవహుచుండుఁ బ్రత్యహంబు నెడందన్.

౧౬

మ. ఒకనాఁ డగ్గలమైన వేగమున నే
యుం జీరలున్ రైక లిం

కొక్కడూ డింపుదలికొచ్చి రాకుండునున దీ

యుం జగ్గ దికాధానినా

జిక్కిరించిన వట్టునూ లిలుగున

న్నెల్ గన్నులకా దున్నెల్

వికళక్తుల్ గల వృద్ధురాలిగల నం

భిమం దిశానిశముల్

క. అవగారి చిత్రచరితము

నవి సరముగా నెఱింగి జనవలెనని భూ

ది విడుకునమయంబున జే

రువగాఁ గూర్చుంటి నొక్కలో జాహ్నుమునకొ.

చ. కరమున దూదిపింబలు, నీరు

గంబున వచ్చి కిరుణిగిలింప, వ

న్నరసి, “విశేషమేమి కొడకొకటి” జనున

తీయఁగఁ బల్కుచింతినకొ.

జరణము లంటి మ్రొక్కి, “దివనంబులు

పెక్కు గడించె, నేను ను

దురునిపాలంబు చేకి, కృపతో నని

గ్రమ్మరఁ బంపు నువ్వొక్కొ”

ఉ. నీవు మహత్తు గల్గిన మ

నీవీణి, వెన్ని యుగాలుదాటె న

వ్యా! వనజారిలో పడుకుని

వానము నేలమీద పడిన, యెవ్వరీ

భావుకు? డాప్తులుం గలము

వారై గలూరిమి? శుభ్రకాంతవో?

దేవతవో వచింపు ముని

తీయని పల్కున హెచ్చరించితిక.

౨౦

క. ముగ్ధిని పండగు నమ్ముచు

వగ్గది విని రెండు మూలలు బాష్పకణంబుల్

నిగు డిగియున్న చెక్కులు

డిగ్గి గాదదిక పంపుటిలిన యెలుంగునక.

౨౧

గీ. నా వయస్సెంతో చంద్రమండలము వయసు

నించుమించుగ సరిపోవు నెంచిచూడ

నాచరిత్రంబు నీన్న మొన్నటిది గాదు

యెన్నియుగములు డాటిపోయెనొ సుమార !

౨౨

నీ. ఆకాశరామ నీల్లాడుచక్కదనాల

బుడతెచుక్కల్ల కెల్ల బురుగువోసి

అలవోక నిండు జాబిలి రాట్నములమీద

మేలైన వెన్నెలసూలు వడికి

విభునిదుర్దశ జూచి విలపించురోహిణి

నారీవతరసంబు నూటడించి

గ్రహణకాలమునందుఁ గలుపి తంబై పోవు
నుడుపతిపుట్టంబు లుదికపెట్టి

గీ. ప్రసవవేదనఁబడువేల్పుబడతుకలకు
వీనుమిగిలిన మంతరసాని నగుచు
నమవసకుఁగూడఁ గన్ను మూయును సుమార !
కవులు వేర్నించూజింకను గాను నేను.

ఉ. ఏను పరోపకారమున

కే తను వెల్ల వ్యయించినాను, అ
జ్ఞానులు దాచుకొందురు తు

ణక్షణకర్కశతైలయంత్ర మె
వ్యానిబలంబుఁ బిండ దొక

పక్షమున న్నశియించు చంద్రుఁడున్
మానునె? విశ్వలోకనద
నానికో నున్నముఁగొట్టుచేతలన్.

ఉ. నేనొక రెడ్డిసానికి జ

నించినమానవకాంత నన్న నొ
దీనచరిత్రలోన నిన

దించురసంబు విషాద మందులో
నానినగుండెతోడ గగ

నంబున కెక్కితిఁ, జావు లేదు నా

సేవించి నిర్మలముగనుట

మిద్ధామధానకారీణంబునక.

౨౫

క. జగదీ జగదవలం సేబొది

మీగ రేరిడవనారముననే మృత్యువునకు భో
యనమై పునరా లే నపు.

౩. డసాధ నుం గుడిసెలోన నటచుచునుంటిక.

౨౬

గీ. తల్లదండ్రులు జంపినదానిని యిది

యాదరించిన నేమి ప్రమాద మగునో
యచుచు గొబ్బగొటలాడి నన్నంటరయిరి
పొరకాంతలు; భీతి గొప్పది గదన్న!

౨౭

గీ. పది దినానకుముందు గర్భమున బండి

నిదురివోయిన నిన్నారి నిర్మలాత్మ
యాదరించు భూమి ప్రత్యేకస్వక్తి యయ్యె
సచనిభాతికమైన దేహమున జొచ్చి.

౨౮

గుడిసెకొన్పవ నెన్నడో కూడు గట్టి
డాగుకొనియున్న కొండొకనాగమయ్య
వాని డాపున బెట్టిన తేనెపట్టు
ముట్టెతో నొత్తై గ్రాందేన లుట్టినడంగ.

౨౯

వా యెండ నేడునా కా

తీయనిమధురసము శంతదేశంబున నా

ప్రాయముగఁ గరితి మరొకన

నేయుట మానితిని కొంత నేపు నిమిషము

క. కాలముచేసినతల్లి, త

దాలయమున నాగమయ్యయ్య నిలిచినో! కా

కీలాటి వింత గలదే?

వ్యాళములకు మానవులకు వెరలు గదా!

చ. గరిటెడు పాలు గాదిలుత

కంతమునం దినువాడు లేకపో

యిరి కొడుకా! యనుంగుజన

యిత్రి దివంబు నలంకరించినకా

గరుణకుఁ దాపలంబగు నో

కానొకపేదకుటీరమందు నే

బెరిగితి రెండునాళ్లు విల

పించుచు సర్పము పిండు తేనెలకా.

మ. ఒక రే యాకలిదీర్చి యంగకములం

దుల్లాస ముప్పొంగ, నూ

రక మింటిం గని నవ్వుచుంటి నతి జీ

ర్ణంబై న మాయుంటిలో

నికి లేవెన్నలచేతులం జొనిపి నా

నిగ్గుంగపోలంబు లరి

టి కృపాశీలదృష్టులం బుహుకుచుండెం

జంద్రుల శాస్త్రహిదై

33

చ. శిరమున నున్నగన్నచుణి

చెమ్మగిలం బడగెత్తి మానచుం

దిరుగుచునుండె మండలగ

తిన్నను బెంచినాచెత్తి మం

దిరముకొనక నమస్తధర

జీవలమందును గాఢాద్రుణి

గుఱకలు పట్టుచుండె బస

కూనమన బులె బ్రహ్మశాస్త్రం

34

ఉ. అలరుంబాన్పుల నున్న దంపతుల

థాశ్లేషణం గంది వె

న్నెలవన్నీటను దాచి మార్కులొనుచుం

డెన్నుండవాతులముల్

నెల మాపేదకుటీరమ స్తమున నూ

నెక బాదముల్, రెండు జా

ముల యీ దేర్పడియె న్నిశానతికి భీ

ముండయ్యె గామాలమనుక

35

మ. ఎప్పుడు కన్ను గూర్చితిని!

యే నపు జీవితంలో మును మా

కర్కశుక్లం చతుర్ముఖం నామో కర్కశుక్లం నామో కర్కశుక్లం

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

۱۲۱

గీ. ఉదయనూర్యసికిరీపరాజు బొమ్మ పూటి

నాకుటీరంబుకప్పు శిల్పములు

వనీడి తీవ్రమైన బొచ్చి గానూనూనూ

సోనితములే న ఇల్లిమః శ్రుతిరొక.

४०^३

గి. కడపపువండిన యొకసాలనానానియ్య

పియమూతో నన్నుఁ నొనరింపఁ బెండ్లికొనియె

దనసి సంతాన మనకు మోక్షము మాలి

• గొల్లపూసనువలె చూచితిమి యె నన్ను.

४०

జ. ఇంతంతదానమే భగ

వంతునిక్యపం జలశైలవంతుని

శ్చింతంజనా నమలకుమారిని

కాంతంబగు బాల్కనదేశము గుఱవించి వ్రాసెను.

५९

చ. మిసమిసలాడు యకావసరము

ಮೆಲಿಫಿಂಜಂಗಡು ನ್ನು ನೋಡು

బొంబాయి గవర్నమెంట్

బోడిని హెచ్చే నలంకియ్యకియా

వ్యసనమునందూ జిక్కి-ముగ

వానిసమక్షము గాంక్ష సేసితి

గున్నగున ముచ్చటగా పుట్టుచు

కుక ముచ్చటగా పుట్టుచు ముచ్చటగా.

గీ. చణకుచణకున దొరికి నీన్వనముమీదు

జలభరితమైన బిందె బుజులు బట్ట

యువకుటకు గోరు లూర గోరులొకదానియైన

నచ్చపు టాయా మును పుట్టుచు ముచ్చటగా.

చ. తిరిపెవు గూటికై బడుగు

దేహము నీరీచి రుచి విభజించు

దిరిగెడు పేదవా డొక్కోడు

దృష్టి పథంబున గోచరించు

గరుణ వహించి, యాతనిమొ

గంబు మోసి పోయి, పేదవా మొ

మఱచి, సజీవ విగ్రహము

మాదిరి చేయుట దక్కి నట్టిది.

గీ. వానిమోమున గలదై న్నభావమునకు

కలుగిపోయిననాగుంజ కాంచును

పై కుబికివచ్చు కన్నీటివడలొన

నోలలార్చితి నానిల్చియున్న నేల.

ఉ. కాలుమొయిల్లు గ్రగమ్మము

గంబున బేదటిగంబును దే

న్నారః ఋనాహః లూహః ౩

నామస్థుః కౌమర్యం వేదలక్ష్మియా
హరిముకానాం లక్ష్మియా

నామస్థుః కౌమర్యం నిరా
శారుచిరంబులై, బలహి

సాగే దయాహిత భావగీతముల్.

౪౭

గీ. ఒకడు చిన్నవ్వు కడదోల నూనెచుండ
నొకడు పెద్దవ్వు కట్టివృద్ధికి దపించు;
ప్రకృతి జనయితి యనుచు గూరాల నుతుల
నొకని ద్వేషించు నొకని పట్టిద్దరించు.

౪౮

క. చిన్నవ్వుటినుండియు నా.
కన్న పరుల కష్టములను గనియోరులే
దన్నా! బజాయిగా డీ
వెన్నెల నాకనుల సుద్భవించుచు నుండున్.

౪౯

క. నా సౌందర్యశ్రీలకు
దాసుండై కట్టుపడ్డ తరుణుం డొకఁ డా
శ్వాసించు నెఱముతోడ
న్నానన్నిధి తరిగి, చిన్నినవ్వులు గురియన్.

౫౦

గీ. 'రాజవీధిని శృంగారరసము లొలుక
బలముఁ గొనివచ్చు పట్టుగాజుల పడంతి

మోదుగుం బుష్పముల్ల నెట్టుకొను గంజ
దుఃఖవడియెద నేల హేమమృతము

నీ. బాలాతపంబు చురబసలు గూడినది

చిలుతబుగ్గలు సొన్నునలిచియె
వనువు బూతలతోడ జనితం గొట్టి

చిన్నాది మేన ముచ్చెనుల నొసె
పడుచువారికి గాఢుగౌరవము బంపించు

కన్ను లుత్తేర్చు లూర చిన్నవయె
ప్రణయ బేవతి కాన్తరమున నేల దగియున్న

వదనలావిణ్యంబు పట్టినయె

ఆ. దర్శనీయమైన త్వద్వలాసమునకు

మృజగంబు మంత్రముగ్ధులయ్యె

జలభరమున నీ భుజంబు గుంగ నొడంగె

లిందె దింపుమందుపే లతంగి

క. అని పలుకరించు యువకుని

గనుగొని కనుగొనక యోధగా దొంగి గృహం

బున కేగుదెంచి, విషయము

జనయిరికిఁ జెప్పి నాటి నాయాహ్వానమునకా.

గీ. నేను వడికిననూలు మగ్గాన దార్చి

తల్లి యనుమతి నధరాత్రమున కేను

నత్వరంబుగ నాటుగజాల బట్ట
నేసి యొసంగితి బేదవానికిఁ గుమార!

౫౪

గీ. నాడుమొదలుగ నాభోజనంబునందు
నగము నిరుపేద కిడి తక్కువనగముతోడ
జీవనము నేయుచుంటి నా జీవితంబు
సార్థకం బయ్యెనని పురజనులు వొగడ.

గీ.౫

ఆ. నన్ను జెంచునతివ కన్ననంతానంబు
వాసికెక్కునన్నుఁ బగ వహించి
గాసిపెట్టసాగె గాలర్రమంబున
మారుతల్లి దివికి జారిపోయె.

గీ.౬

ఆ. ఆ యనూయ పెద్దదై యక్కసెల్లెండు
ఇల్లు వెడలనడిచి రేమి సెప్ప
బిచ్చగానితోడ భిక్షుకురాలనై
యండలేనిదాన నయితి నన్న!

౫౭

క. ధనవంతుడు దొంగభయం

బునఁ దల్లడ మందినట్లు పురవిటనిచయం
బునకుఁ దలంకితి నెఱుజ

వ్వనమునఁ దులదూఁగు మందభాగ్యుఁ గుమారా!

౫౮

గీ. పాప మీశీలవతి కెంత పాటు వచ్చె
ననుచు నొకనాడు రెండునాళ్లచట నిచట

నన్నముం బెట్టికొందురు మిన్నకుంకి

రంతియ కదన్న! మనుజుల యాదరింపు?

చ. మిలమిలనాడు మేనివయి

మృత్తిక చేరుకొనెన్, బ్రహ్మన కొ
మలత నళించె, వస్త్రములు

మాసి క్రమంబుగ జీర్ణమయ్యె, బా
వుల నిశితత్వముం బలుకు

బొందిక తొంటియొయారపున్నదల్
దొలంగె, దరిద్రదేవికృప

లో నొకలోపము లేకపోవునే?

క. హెచ్చిన యాకట బ్రతికియు

జచ్చిన గతిఁ జూపదుల కనహ్యముగఁ బురిక
విచ్చుం బెత్తెడు ననుం గని

సిచ్చిదనుచుఁ బేరువెట్టి పీఠిచిరి పొరుల్.

క. నుకములకు దూరమై కూ

టికి గుడ్డకు రోసి తల్లడిలువేళను మా

నక పోవఁగఁ జేసితిఁ గా

టికిఁ గాభులు పూచు న క్కడిందిద్రుమన్.

గీ. లేమిచే గందిపోయిన నా మనస్సు

నందు సంతృప్తి లాండవ మాడఁదొడఁగ

విలసితము లైన కలిమిలేములనుగూడ
కడలు పరికించునెడల సౌఖ్యంబు గలదు.

౬౩

క. ఓరంతప్రొద్దులును బరి
చారికవలె ముసలివానిచరణంబులు వే
సారక భజించు నన్నొక
జారిణి యని తలచి నింద సలిపిని లోకుల్.

౬౪

క. ఇతఁడను బండ్లాడిన పెను
ముతుకుం డీది ముద్దరాలు పొనగడనక యి
ట్లతికించుచుండు లోకులు
సతులకుఁ బురుషులకు నోటిచాపల్యమునక.

౬౫

గీ. స్వాంతము నెఱుంగు చుట్టణీయం తములను
నలువ సృష్టించియున్న మానవునిజిహ్వా
యన్మతమును సృష్టిసేయునా? యనకతవక
గమన ముండునా? భుననచక్రమున కిట్లు.

౬౬

సీ. ఒకలేమ కనరి కుక్కకుఁజోలి పులిసిన
పిడికెడంగిలికూడు విసగివేయ
ఒకతల్లి నహజధార్మికురాలు కరుణించి
కమ్మని కూరలుం గబళంమేయ
ఒకచుప్పనాతి పెట్టకపోయకయ నోటి
కంఠూతింబరుషవాక్యములు వలుక

ఒకకుటుంబిని నన్ను నికటానఁ గని యింటఁ
జొరఁబడి గడిచువైచుకొనియుండ

ఆ. ఒక్కనాడు గుడిచి యొకనాడు సన్ముండి
నెత్తి కొంగుమీఁద నిదురవోయి
ముసలివానితోడ మూడేండ్లు కష్టపాత
నాటకంబు నడపినాను నేను.

ఆ. పేదటికము పెద్దవింత విద్యాశాల
దానిలోన లజ్జ గానఁబడదు
ఉదర మొజ్జ యగుచు నోరంతప్రాద్దులు
నోర్చి విదై నేర్పుచుండే నచట.

క: 'అబలను దర్శింపరాలను
కబళం' బని యొక్కయింటికడ నిలిచితి భా
డబు టున్నవాడ నొకనాఁ
డబలామణి యోర్తు రాజహంసనడకతోక.

ఉ. గుమ్మము సేరవచ్చి పలు
కుంబులకండము గుమ్మరించుచుకా
'కొమ్మ! మొగంబు తామరన
కోరకముంబలె నీదులేతప్రా
యమ్ము వచించుచున్నది క
టా! జవరాల వినుంపగజ్జలు

న్నమ్మకుఁ జిక్కినావు మహి

హంగనకుం జగురాకుపోలికగా.

20

చ. ఋణము లొనర్చి, నాదు మగఁ

డీలిగె నాకనుపించు నాలుగం

కణములమిదై బచ్చులమొ

గంబునఁ బెట్టితి నదైకొంపలో

మిణుకుచు సొమ్ము లమ్మకొని

మెక్కితి నిన్నటిదాక దేహధా

రణ మెటుసాగునో? విధవ

రాలను విడ్డల కేమి పెట్టెదగా?

21

గీ. దానకంఢూతి గలుగువా న్తంబు నాది,

వేదవారికి లే దనలేదు నేను,

బిచ్చ మిడలేని నారిత్ర వేడియూర్పు

లందుకొన్నావు మందభాగ్యులు, నిజంబు.

22

మ. అని కంటకాదడివెట్టు నయ్యతివసా

మృస్వాంతముగఁ గూలిపో

యినసంసారచరిత్రముగఁ బరులకే

దే నీయైన లేమియం

దును నిట్టూర్పు నిగుడ్పు చానగుణ మా

హృదాయు నామానసం

స్వ స్తు క థ

బున నానందవిషాదమేఘవటలం

బుగ్ దీర్చి గాఢంబుగఁ.

క. 'నీ కన్న మందభాగ్యుల
నేకులు గల్గరమ్మ చూచితే లోలాక్షి ?
యీకుల మాకుల మన' కని
యంకారము లేనియంతరాత్మ నచించెఁ.

ఉ. ఆమెవదాల వ్రాలి నిట
లాంచల మంట నమస్కరించి సా
ధ్వీమణి ! మందభాగ్యులగు
పేదలవ్రాతఫలంబుగాక నీ
ధామము లేమిదేవతకుఁ
దావలమానె? ప్రశాంతిదీపమం
దాముద మింకునే ? పరహి
తార్థుల కిట్టివిపత్తు మూనునే?

గీ. అనుచుఁగన్న టిపలుకుల ననునయించి
నా గడించిన నాలుగణాలడబ్బు
ప్రియముతో బాపనమ్మ కర్పించుకొంటి
జన్మము తరియించె నని చిత్తశాంతిఁ గగటి.

శా. ఈడుజోడును లేనిసంపదల నూ
యే లూఁగుసంపన్నులఁ

మూడంతసుల మేడ గట్టుకొని సం
 తోపించుచున్నట్టి మా.
 ర్వాడీప రక్షుఁ డొక్కరుండు మును నా
 వాల్చువుగా యూలచేఁ
 బీడింపంబడువాఁడు నావదనమున్
 వీక్షించి గుర్తించుచున్.

22

ఉ. అక్కట! సాలెవారిజవ

రాలవు గావొ లతాంగి! నీవు? నీ
 చక్కఁదనంబుఁ దొల్లఁటిమ
 జా! యెటు వోయె? బజారులోన నీ
 చిక్కనివాలుఁజూపులు ర
 చించిన తుమ్మెదతోరణాలలో
 నుక్కిరిబిక్కిరై సాగయు
 చుండగదా! మగవారిచిత్తముల్.

23

క. కడలేని కాలవాహిని

నుడిగుండము లెన్ని గలవో! చూచినవాఁడున్
 వడిదుడుకు లేక బ్రతుకుం
 బడవ నడుపుకొనినవాఁడు వసుధం గలఁడే ?

24

క. అని తొంటి కొద్దిపరిచయ

మున నాయెడ నింత సానుభూతి నెఱపి త

స్వ శ్లోక

ద్వనవంతుఁ డాదరంబున
దినవెచ్చుం బీయ సమ్మతించె ముదమునకా.

గీ. ధనికుఁ డిడుచుండు దినవెచ్చమును గ్రహించి
పేదవడియున్న బ్రాహ్మణవిధవ కొసఁగి
కోరి వృద్ధునిఁ బోషించుకొనుచునుంటి
నలుపురిండుల భిక్షాటనంబుఁ జేసి.

ఉ. ఏ నొకనాఁడు భిక్షుఁ గొని
యింటికి వచ్చితి నర్థరాత్రి లే
డానడలేనివృద్ధుఁడు గృ
హంబున నాతనిచింపిగుడ్డలుక
వానిపదాంబుజంబులను
వాయనితాతలనాటి చెప్పలుక
గానఁగనయ్యె ముంతయును
గంచముఁ జింతిలుబందులుం బలెకా.

క. అందండు పెదకిచూచితి
నెందు నతనిజాడ లేమి హృదయము వగులక
గ్రిందంబడి పొరిలుచు నా
కృందన మొనరించితిని మొగంబుం గండకా.

కా. క్రోలుల్ గట్టిరి పారు 'లేమిటికి జ
చ్చె' వృద్ధుఁ డేమయ్యెనే

యేదోలోచన! తవ్యనం బనుచు, ద
 ద్విత్వైవమిహ జన్మితా
 'జాణా! వృద్ధుని జనితే' యని యమ
 ర్వాన్తాంతులై త్త్విచుక
 తాణాకుం గొనిపోయి రిద్ద, రది గూ
 డం బాడియా నెంచినక.

౧౪

ఉ. ఆనెఱసాల జాలకము

లంకుఁ బ్రసన్నముఖాంబుజంబునక
 దోచి కటాక్షమాలికల
 నొక సభిషిక్తముజేసి ప్రేసనా
 చాచతురస్యముట్టిపడ
 స్వాంతసముల్ నచియించుచుండు న
 బూచులపోనినంటి శుభ
 మూర్తి యొకం డల వృద్ధునాకృతిక.

౧౫

క. తాతా ! యెగుంటివి ? నా

యాతనలకుఁ బార మున్నదా ? యని, చింతా
 మాతమున నలిగిపోయిన
 చేతంబున నఱచి, సొన్నునీల్లి పడుటయుక.

౧౬

గీ. ఘంటఁ గొట్టిన లీల నాకర్ణయుగళి
 మ్రోయుచున్నది దేవతామూర్తిగళము

స్వప్నముం గాదు జాగ్రదావస్థ నున్న
నాకు వినవచ్చె వక్ష్యమాణంబుగాను.

క. దీనులచాలిటిభాగ్యని

ధానమ! నాతల్లి! నీసుభాజీవితగా

ధానవ్య కుసుమమరభిళ

మై నాహృదయంబు స్వర్గ మానందించె

చ. మొలిచిన యావనంబు వృథ

పుచ్చి, దరిద్రుల దేబెరింపుచూ

పులను గఱంగి, స్వీయసుఖ

ముం బలియిచ్చినమచ్చెకంటి! చిం

తిలవల దూఱడిల్లుము ని

నిర్మలమైన భవచ్ఛరితలో

వెలసిన నిందలక దుడిచి

వేయును కలము సత్యబద్ధమై.

గీ. కోరుకొనుమమ్మ! తల్లి! నీకొంగునిండ

వరము లిచ్చెద నని సమీపమున నిలిచె

మూఁడుగాఢులముసలయ్య గాఁ జేతండు

బ్రహ్మతేజస్వి! యొక వేల్పుఁబడుచువాఁడు.

గీ. కలుషగర్భితమైన భూవలయమందు

నేను జీవింపలే నరనిముసమయినఁ

సౌభాగ్యము

దానకపదాబ్జములనన్ని ధానమునకు
నన్నుఁ గొనిపోమ్మనుచుఁ బల్కినానో లేదో ! ౯౦

చ. ఒకనుడిగాలి గివ్వున ను
హోదధి నాకడ వీచి, నన్ను మిం
టికిఁ గొనివచ్చి చంద్రధర
ణి నిమగ్నమున నిల్చిపోయె, న
ర్భకుడయి నన్నుఁ దప్పుచు న
వారిగ నాచరిచర్య లందు న
య్యకలుషమూరి తొంటిముస
లయ్య సుమా ! యునుమాన మేటికి. ౯౧

క. అని కథ ముగియించినతో
డన రాత్న పూద్రాను పుటపుటం దెగిపోయె
గనువిచ్చి చూచినతన
దినకరమండలము తూర్పుదిక్కున నన్వే. ౯౨

అనాథ

గీ. పరులదుర్గతిఁ గని గుండె గఱఁగి వగచు
 సదయహృదయులపీక్షణాంచలమనఁగనుఁ
 బుట్టుచుండును కన్నీటిబొట్టు వోలె !
 ఏడి భగవంతుఁ డని సంశయింతు వేల ?

అ సౌ ధ

ఉ. అన్నము: బెట్టవే యనుచు:

నల్లరి నేయునుకుండు బిడ్డలు

దిన్నగ నూరడించుచు వి

ధిం దలపోయెను నొక్క-పేదరా

లన్నము: దిన్న కొండొకధ

నాధ్యుని బంగారుమేసిముంగిట

దిన్నెల వేగుచుండె నతి

దీనత మున్నో నాటిలాతిరిగి.

౧

ఉ. ఏతలి కన్నదో! వ్యధల

నీదుట కీనిరుపేదరాలి న

న్నాతికి బిడ్డ లాద్యురు తి

నంగల తొక్కలు రానివారు, రం

జీతని యెంచెనో నలువ

నేయువిలక్షణము! చంటిబిడ్డయన్

ప్రమోత: దగిల్పుచుం

బురుడువోసిననాడ గతించె భర్తయున్.

౨

గీ. అతడు వోయినవెనుక: బిత్తమగుధనము

జోలెయును నంచి దొరక నిల్లాలి కయయె!

బిడ్డలా నేదరులు చంటిబిడ్డ యెక్కటె

యెట్లు పోషించు? నెటువోవు! నేది దిక్కు?

౩

గీ. అధిక దైన్యంబు మోముల నధివసింప
నడచువీనుంగులో యనఁ గొడుకుఁగుట్టు
లామెవెనువెంట నడువ గ్రామాంతరంబు
వాసి వచ్చిన దొక యమావాస్యనాఁడు.

ఆ. ఒడలిమీఁదిబట్టయును సత్తుగాజు లా
జోగిరాలియాస్తిభోగ మెల్ల?
నేడుపొట్ట లింక నేరీతి నిండునో
బ్రతుకు లెట్లు తెల్లనాఁగలవో!

ఉ. 'నాయనలార ! మీకడువు
నం గల యాకటిచిచ్చు లార్చ నా
కాయముదక్క గవ్వయును
గల్గదు నాకడఁ దెల్లవాఁతీనం
బోయి గడించి తెచ్చెదను
బోనము నోపికపట్టుఁడయ్య అ
మ్మాయికేగూడఁ బాలు కఱ
వైనవి, యన్నములేమి నాకునుకా.'

ఆ. అనుచు నురలివచ్చు నశ్రుచిందువులను
దుడిచికొనుచు భంటిబుడుతదానిఁ
జచ్చికొట్టుచుండఁ జీతిమండలం బెల్లఁ
గునికి నిద్రవోవు కుటిలరాత్రి.

ద్వితీయాశ్వాసము

గ. ఉప్పరము నీలియద్దవుఁ

జప్పవలెం గనటువోయి, చెన్ను వహించెన్

గన్నరకప్పరచీకటి

తెప్పలపై నింక నావరించుచునుండెన్.

౪

ఉ. విచ్చినమల్లెపూవువలె

వేకువ యయ్యె, ద్విరేఫయుంకృతిన్

మచ్చరకించు రాత్నపుని

నాదము లొప్పి, గళుక్కు లుక్కు మం

చచ్చట నిచ్చట, జలుగు

టండెలుమోయ జలంబు దెచ్చుచున్

ముచ్చటలాడు నూరినన

బోడులగుండడు లయ్యె నయ్యెడన్.

౫

ను. పదియారేడుల నిండుజవ్వనము లా

వణ్యంబు మిట్టాడ ను

న్నది లేదన్న ప్రకంసకెక్కి, పిడికిం

టన్ జక్కుమధ్యంబుతో

బెడబంజంకకనుంగవం గలుగు త

న్వీరత్న మాయుంటికు

జ్జిది, చూచెం గలయంపి జల్లుచు వసా

రాముం దనాథాంగవన్.

౧౦

కా. ఓసీ ! యెవ్వతె వీవు ? నీనుగనిసా
 మ్మున్నెల్లు పానిష్ఠానా
 లా ! సంసారము బెట్టినాపు మొగసా
 ల్ తేచిపోమ్మంచు నా
 దాసీన్యంబుగ మాటలాడి, జలపా
 త్రో గలితో దన్నినా
 గానంతేని గలంక కయ్యబల సం
 తానంబు వెంటాడగల.

గీ. కదలి, చనుదెంచి, వీధివృక్షమాలసీడ
 గూలబడి తూలుచుండె గొడ్డులును దాను
 అంత నొకబుద్ధిమంతురా లాదరినా
 మూర్ఖులం జూచి, కరుణించి, ముదలకించి.

ఆ. ఓసీ వేదరాల ! యూర నే డొకగొప్ప
 పెండ్లి గలదు, నీకు బిడ్డలకును
 గడుపునిండ బువ్వ గల, దాగృహస్థుండు
 పెట్టుపో తలందు వెలితిపడఁడు.

ఆ. చలిది గలదు రమ్ము సంతానముం కూడి
 ప్రస్తుతంబు యుత్తు వావుకొనుము,
 బాలు రక్కటకట తూలుచునున్నారు
 అన్న మెప్పు డింత తిన్నవారో!

క. ఆకలిదప్పులు దీరెను

నీకమ్మనిమాట విన్న నిర్మలహృదియా

లోకంబునందు నెల్లఱు.

రాకాసులవంటి కితినురాం డ్రుండెదరా?

౧౫

చ. చుఱుకుచుఱుక్కునం బలుకు

సూదులుగ్రుచ్చి యదల్చి కాపుసుం

దరి జనకుండికిం బదమానం

బడదన్నినచేత చిత్తమున్

గఱగఱఁ గోయగా నయిసి

గాయము మాన్పే భవస్ఫుదూక్షి త

ల్లిరొ! యెవరింట బుట్టితివి?

భేమలలో నను నుద్ధరింపగన్.

౧౬

మ. అనుచున్ గన్నుల నీరుగ్రక్కుకొని య

య్యెతావున్ తుత్తునన్

గనులుం బొట్టలు గ్రుంకి దీనముగ నా

క్రందించు సంతానమున్

గని, తల్లీ! చనుదెమ్ము నీనుతులభా

గ్యంబంచునుం దోయి వే

కొనితెచ్చుం బులిగూడు భిన్నటము నా

కుంభాత్తులం గొంగునన్.

౧౭

గీ. కుసువు పుని చెప్పి బంగారుగుండులు గట్టి
పెట్టుచుందురు నరులు నై వేద్యములను
సృష్టికర్తకు, దాని భుజింపఁ దలఁడు
భిక్షుకునిచేతి. యెంగిలిపిడచ గాక.

క. అదియారగించి, వేదల
యుదరంబులు చల్లఁబడియెనొ లేదో! నభ
స్పదనమునఁ దిరుగుమేఘము
లుదరంబుల నించికొనియె నుదధిజలంబుల్.

సీ. ఏనుంగు చెక్కిళ్ళపై నివాసము సేయు
కన్నుమిన్నెఱుంగని గర్వమునకు
కరుణాలనం బఱుంగని క్రోలుపులిసోట
వర్ణిలు క్రూరస్వభావమునకు
అత్తప్రత్తిదళంబులం దుట్టిపడించున్న
నినుముట్టరాదను నియమమునకు
పురివిచ్చియాడు నమ్ములకంతమునఁ దోఁగు
కలదు నా కను సహంకారమునకు

గీ. గండుపెలుకలప్రత్యంగకమున నలరు
పరులకొంపలు దినివేయు స్వార్థమునకుఁ
జక్కుపడకున్న నిరుపేద బక్కదాన!
కరుణ కిరక్త నదాన! స్వాగతము నీకు.

చ. కినియుచు బ్రాహ్మ నైత్తిపయి

కిం బయనించినదాక, భూమిక

య్యచు బవలించి, పొంత నడ

యానుచుఁ బామిచు నున్న కూర్మినం

దనులను ముద్దులాడుచు ము

దంబునఁ దేలుచుఁ, బొద్దువుచ్చుచుం

జను తరుకోటరంబున న

టిం చెడువల్లుల నొక్కపక్షి యై.

౨౦

గీ. పంగనామాలు నుచుటఁ దుటంగలింప

పట్టుపంచలు బొజ్జలఁ బరిహసింప

భోజనమునకు బిరబిరఁ బొవుచున్న

విత్తవంతుల నరసె నప్పేదరాలు.

౨౧

మ. ఎడగాఁ బొమ్మని చీదరించుకొనువా

రీవంక నావంక నొ

త్తిడినేయం గర మెత్తి మ్రొక్కుచు మహా

దీనంబుగాఁ బ్రక్కకున్

బుడుతల్ దానుదొలంగుచుం బెదరుచుం

బుత్రీనమేతంబ కా

జడవిన్ దాటినయట్లు కన్పమున ర

థ్యల్ దాటి శీఘ్రంబుగన్.

౨౨

క. పెండిలిగీముం గని క

స్పెండ కచట నున్న నిగబవృక్షముకడఁ గూ
య్యండెం గొడుకులతోఁ బెను
గండము గడచినవిధంబుగాఁ గరుణముగాఁ.

ఉ. త్రొక్కుడుబండిపై నడక

త్రొత్తగ నేర్చినపోకిలా యొకం
డక్కడనుండియో యచటి
కేగుచు నంకెకురాని భార్యతో
జిక్కుల నందుభరవలెఁ
జేతులపట్టు దొలంగి వ్రేల్చిడిన్
ముక్కున నెత్తు రొల్కు బడి
పోయె గుభిల్లున బేదరాల్చిపె.

చ. మునలిది చచ్చె చచ్చె నని

మూగిరి కొండ, అతండు క్రుద్ధుడై
కసరుచు లేచి కన్నులకుఁ
గానరమా ? యటఁ జానకుంటివా ?
ననరమ! యంచు ర కమునఁ
బై నననంబు మునుంగుచుండఁగా
వినుగును సిగ్గు నాస్యమూన
వ్రేల గమించుచునుండె వీధులన్.

క. పిల్లలు 'గీ బే' యనుచును

గొల్లున రోదంప గట్టుకొని దుధిరపు

స్వెల్లునను మునుంగ నల్లన

సల్లాడుచు లేచె బేదగాల్ రాలగుగ్గ.

౧౭

ఉ. ఏడు నెముద్రముల్ గడచి

యెక్కడ నేవనిమీద బోయి యు

న్నాడవురా! పరాత్సరుడ!

నాకడగండకు మేర యున్నదా?

యేడకు బోవుదాన? నటు

లికనుగంనులపొట్టి నించు నీ

యాడు దటంచు నేడచె ను

హాకరుణంబుగ డొక్క కృంగగ్గ.

౨౮

క. అక్కడ నిలిచినవారల

నొక్కండును నేల కొఱ గియున్న సడతిపై

నక్కటిక మూని ముట్టరు

దిక్కుదెనయు లేనివారిస్థితి యింతె కదా ?

౨౯

చ. అట నొకమేడపై నరస

మాడుచు దంపతు లిద్ద రన్ను డ

చ్చట గుమిగూడియున్న జన

సంఘము నారసి, వృచ్చసేసి, యూ

రటపడి, క్రొమ్మరం బ్రాణయ

రాజ్యవిహారము నేయఁజొచ్చి ర
క్కట! నుఖ మొక్కచోటఁ గడ

గండ్లొక్కచోటఁ గదా వనుంధరకా!

క. పరమేశువిలాసమ్ములు

కరము దురూహ్యములు, శిశువుకాయమునందుగా
జటుగాయమేని లే కతి

సురక్షితముగా వాసించుచుం బడియుండెన్.

గీ. ఓయి! నా స్తికుడా! విను మొక్కమాట
లరసియుందువు ఘోరదృశ్యంబు నిచట
మృత్యుదేవతకోటలు మెరియునపుడు
శిశువునేనుహాశక్తి రక్షించెనోయి!

సీ. పరువెత్తివచ్చువర్వతమాలికలవంటి

జలధిభంగముల నవ్వలిక గదిమి
బ్రహ్మాండగోళంబుపైఁ బ్రయాణము నేయు

నినబింబమును తూలనీక నిలిపి
పెళపెళార్భటాల మర్మ్యలమీఁది కుటికెడు
పిడుగుల నోరగా వినరివయిచి

సృష్టిలో నొకచిన్నిచీమ కాలమునేయ
పొడమనకన్నీట మునిగి లేలి

గీ. గడియ తీరిక లేక లోకమును గావ
పరువులిడుచుండు దీనుపాలివాడు
నిజకరాబంబు నీచిట్టినినుగొమీడ
నిలిపె నొకనిమేనుం బది వీ వెఱుంగవు.

33

ఉ. చేరుననుండి యప్పడతి

చేటు సనుస్తముఁ జూచుచున్న సం
సారులలో నొకండు కడు

జాలి వహించి భిక్షుకనింటకిం
జేరిచి యండ నుండ నొక

నిన్నియమించి చికిత్ససేయగా
నారునరాల రొక్కము ని

రాకులుండై యిడె వెళ్ల దోసిటక.

34

క. ఓ లలన! నీ మగం చొక

మూలది పడిపోవ నంటి మైలవడియె వై

ద్యాలయముఁ జేర్చినాఁ డెక

సీలాగుననయినఁ గుడియు నెడమయు లేదా?

35

గీ. ఎవ్వరికి లేని పుణ్యంబు నితఁ డొకఁడె

నాచికొనివచ్చుఁ గాబోలు నాతిమిన్న!

యెవరికర్థము వారిది యీ వెఱుంగవా?

ముక్తిగలుగునె మూలలఁ బులిమికొనిన!

36

ఆ. అనుచు నమ్మలక్క లానియిల్లాళికీ
ద్రాపి రెలమిఁ గ్రోధరనము నబల
శివము పట్టినట్టు చిందుద్రొమ్మ-చునుండె
బ్రకుపితోగ్రేశంభురాణి వోలి.

32

క. గంగను మునిగినభక్తుని
యంగంబుల నోలలాడు నానందం బు
ప్పొంగెడునెడతో సదనము
ముంగిట నడుగిడిన భర్తమోముం గనుచున్.

33

క. రావలవ దింటిలోనికి
నావల నిలుచుండి స్నానమాచరి మనుచుఁ గ
స్త్రోవల నదరులు గురియగ
నావెలది వచించె విభు ననాదరణమునన్

34

చ. ఇది యొక క్రూరురాలు ఇపు
డేను వివాదము పెట్టుకొన్నచో
బదుగురు నన్నుఁ దిట్టి, తల
వంపులుసేయుదు రూరకుంట యి
య్యదనున నుత్తమం బని, ని
జాంగన నిల్వినచోట నిల్చి కో
విదమతి, స్నానలీల నెఱ
పెం గులభేదపితాచత్పవిత్ర.

35

గీ. భోజనము జేసి కేలఁ దాంబూల మంది
పోకచక్కలు రెండింటి బుగ్గ నునిచి
చిటుతరతనాలపీట నానీనుఁ దగుచు
నింటి నాహ్వన మొనరించి మృదులఫణితి.

౪౧

చ. 'అలుక శమించెనా? జలక

మాడినయంతనె? నూలుదాసిసి
ల్లలకడగండ్లు సూచి బహు
శంబుగ ద వ్రము నందు నామనో
జలజము మెలవడ్డ దది
స్నానము చేసెనా? వ్రేట్టిదాన! యీ
వెలువలిశుద్ధి జేవులకుఁ
జెట్టునా? పోయునా? ముక్తి నిచ్చునా?

౪౨

క. స్నానము సంధ్యావందన
మేనాడో! మఱచినాడ విపుఁ డీవు శిర
స్తానులలోఁ గలయుటకొఱ
కా నీతులు సెప్పుచుంటి? వనుచు విముఖయై.

౪౩

చ. పరుగిడునల్లత్రాచువలె

భామిని కీల్లడ సంచలింపఁగా
శిరము మరల్చి తేచి నిర
సింఁచుచు ముంగిటి కేగె, నంత నా.
సరసుఁడు కోవగింపక, వి
చారము నేయక, స్వీయకార్యత

త్వరుఁ డయి లేచిపోయె, పో

వాదన నేనురు నీతిగోనియుల్.

౪౪

క. తనపనులు మాని మరునాఁ

డనాథశరణాలయంబునందు విడిచె న

య్యనదకుమారులు; గరుణా

వననిధులకుఁ బరహితంబు చబ్బంబు గదా?

౪౫

గీ. మేనిగాయంబు లలనల్ల మానిపోవ

వనిత కాలక్రమంబునఁ బట్ట గట్టె,

వసుధపై నూక. లున్న సంపన్నుఁడెంతో

బడుగుపేదయు మృత్యుదేవతకు నంత!

౪౬

క. ఒకయరుణోదయమున భి

క్షకుఁ బోవుచునుండ నిండుకొఱకుమన్ను లె

వకపక నవ్వుచు మూగిరి

స్వకుమారులు చుక్కలూడినడినవిధమునకొ.

౪౭

ఉ. పోయినప్రాణముల్ మగుడఁ

బొందిని జొచ్చినలీలఁ ద్రుష్టలా

రా! యని కౌగలించుకొని,

యాగుమెయిం గడు ముద్దులాడి, త

నీయెడ నాయెడం బికిర

మెత్తిన రొక్కము నాటుదమ్ముడీ

లాయను పంచియిచ్చె హృద

యంబును బంచినలీల వారికిక.

౪౮

గ. అన్నము నా బోవునె? నా
కన్నకొండులూచి! నిసిగి కనడకొనరుగా
నిన్ను నహోదను! నచ్చట
నున్న మహానువారులు ముత్యుతో మిమ్ము దయకా. ౪౯

క. జగదనులు బెట్టకొనకుడు
వగ నుండునా దుండంచునా రెక రన్నా?
యగచాట్ల నండు నడవీ
నుగు నేనుండుదునో! చత్తునో! నుతులాదా! ౫౦

క. అవి పెద్దకొడుకు నడుపునా
దనశరమును నిలిపి కొంతతడవు వగచి గం
డని పిలుచు వదులులఁబుచ్చును
గని చేతులు మీడ్చి బొమ్మగంగాముఖమై. ౫౧

ఆ.వె. వీరు దిక్కులేనివారు ఇంతులుగారు!
నేమతోడ నాదరింపవలయు
గూలి నాలి జేసి కొంత శక్తి కొలంది
ముట్టఁబెట్టికొందు మూలదు కనుచు. ౫౨

క. చరణముల నంటినం గురు
వరుడు కనికరించి దుఃఖపడవలదు సతీ!
పరమేశ్వరులను లేడా?
నరుండు నరు నుద్ధరించునా? వెడిదానా! ౫౩

చ. అలన! యొకమ్మ పెట్టు కబ
శంబు భుజించుచు మంగభాగ్యమై

నలుపుండ్రపంచల ది

నంబులు బుచ్చెడు నీ బహుకృతుల్
వలయునె? తప్పు నుమ్మిటులఁ
బల్కుట; నర్జన కందరాని బి
డ్డలపయి నున్న మోహ మక

టా! పలికించు ననేకరీతులన్.

౫౪

క. బారెడు ప్రొద్దెక్కిన దీక్ష

రా రండని పిలువ బిరబిరం జెలియలికిన్
నూరారుముద్దు లిడి చని
రూరు వెడలి బాలు రంబయుం జనుదేరన్.

౫౫

చ. “ఇది పాలిమేరరాయి, జన

నీ! యిక నిల్వము శేవటెండయు
మ్మదమునఁ గందిపోవును సు
మా! మనచిట్టిది, వచ్చిపోవుచుం
డెద” మని, పెద్దవాఁడు దయ
నీయముగా వచియింప, శోకవా
రిదమువెల్పార్చు బాష్పనిబి

ఁ నతరంగితగండభాగయె.

౫౬

చ. చినిగిన వైటకొంగు నొక

చేతఁ దనూశిరాన నుంచి, నం
దను లేడమై నిరీక్షణప
థంబును దాటినదాకఁ జూచి, వె

ద్వి తీ యా శ్వా స మ

చృనిహృదయంబుతో నడువ

సాగె ననాథ పురంబువంశకుఁ

గనుల మెలంగుబిడ్డలని

కాగముఖంబులు సంస్కరించుచుఁ.

గీ 2

ఉ. పచ్చనివన్నెతోఁ జిగురు

బట్టి పనందులు సింద నాలిగా

ద్బుచ్చలితంబు నేయఁదల

లూచుచు నున్న పోలాలు దాటి య

య్యచ్చుపు జోగురాలు పుర

మల్లనఁ జొచ్చి కుమార్తె నత్తి పా

లిచ్చుచుఁ గూరుచుండె నొక

వృక్షమునీడ భ్రుధాకులాంగియై.

౫౮

సీ. ఎవఁ డారగించు నమృతభోజనంబున

గలిసెనో యీ లేమ గంజిబువ్వ

ఎవఁడు వాసము నేయు శృంగారసాధన

మునిఁగెనో యిన్నారి పూరిగుడిసె

ఎవని దేహముమీఁదిధవళాంబరములలో

నొదిగెనో యిన్నాతినుదుకవంచె

ఎవఁడు దేహము నేర్చు మృదులల్పములలోన

నక్కెనో యాయమ్మకుక్కివడక.

గీ. వసుధపై నున్న భోగసర్వస్వమునకు

స్వామిత వహించి మనుజుండు ప్రభవమందు

నేర దపహా... నీయ నా...ము

కలువ మెలుగు... నీయ నా...ము

౨౯

క. డేలుములు మెలుములు...ము

శరదము గగనమున ఎరువలి నేలమున

గురిసెం బ్రహ్మదేవము

నిరులు గనియ నుచు...ము

౩౦

క. బడివాన గుండులోను

నవవీధి నడతి మనమునకు శిశువున

గడగడ నడచును నోచు

వడిలోనికి నోచు...ము

౩౧

ఆ. వానలోన దడిసిరమ్మిన పంపులు

కుక్క కుచచించునొక్కచును

డాగహించి సంపదమునొన్నగు

యరుగు మరుగు మనుచు నాడు

౩౨

ఉ. ఈ పసిబిడ్డతోడ నిగు

జేగను బోదెదనయ్య! యిచ్చట

గాపుర ముందునా! యును

కాలమునుండియు బల్బిగంగ లే

దోపిక బారె మీనుక్కరి

మూరగ బొప్పెన? నడవనాగని

మొక్క పరమి...కారి! యని

యూహి కన్నుల నిల్చి పల్కినకో.

౩౩

క. కనికరపు మొనరె నెవ్వని

యనాదరణ నొనర్చునెవ్వని

బునఁ బొటములింప నెవ్వని

ననిష్ఠమును దెలుపునెవ్వని నాథా

౬౪

గీ. అతని పెండ్లాము కలకాశాన్తరీప్రాసము,

నాథునకు లేనికొన్ని నున్నదములు నీలము,

మంచి కడు నీన యానతి నూటకారీ

యదియునుల గాక నెవ్వనికొట్టితిమిగూడ.

౬౫

క. మెడ దిరుగనిసాములతో

వడి వలకయు లేని సొసినాడెవ్వనితో

దెడుకొప్పుతోడ మదనుని

పిడియేనుఁగువోలి వచ్చి ప్రియవచనములేక.

౬౬

క. ఎవ్వరె ననేమి కక్షణ

మవశ్యక రవ్యమే కదా? నొలక, ధ

త్మపునకును గలుగునే కలు

వివక్షతయుఁ జిన్నపద్ధభేదము నాథా!

౬౭

గీ. అని మనోహరునులంబు కపికంఠ

మధురమధురంబుగాఁ గొన్ని మాటలాడి

పేదరాలికి భోజనభిక్ష పెట్టి

ప్రేమ వర్షించె, నాటి వారిదముకరణి.

౬౮

గీ. మగడు గొట్టిన రోదించి మానుకొన్న
పెద్ద గయ్యాళివలె వాన వెలిసిపోయె
మమత లుడిగిననన్నాసిమనసువోలె
గగనమండలంబెల్ల నిష్కలుష మయ్యె.

౬౯

నీ. ఆకటందూలు సస్యశ్యామలక్షేత్ర
కస్య గడుపు చల్లగా భుజించె
బక్కచిక్కినకొండవాగుం దటాకంబు
జటుకలో నుప్పొంగి చియ్యబట్టె
సుమ్మాయిముత్యంబువోలి తామరమీఁద
వర్షబింధువు తాండవంబు నేసె
నడయాడు రతనంబు వడుపున నాడాడ
అరుద్రపురువు బ్రత్యక్షమయ్యె.

గీ. చెలంగి చేయార దానంబు జేసి చేసి
కొఱత వడియున్న వాని కాపురమువోలి
యుబ్బుసెడి తూలె నొక చిన్ని మబ్బుతునుక
యుత్తరంబుగ దిక్కుల కొత్తిగిల్లి.

౭౦

